

כאמרתו קרין לא פנה בנתיב... (מכתב מכתבים)

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו

גליון מספר 368

הוצאת ע"י בנים הנה"ג
הר"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

לע"פ הר"ר צבי כהר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, יט השוון התשע"א. מסכת עבודה זרה דף עד – מסכת הוריות דף ה

הבלוע בה אינו דבר חשוב. והא דמחשבינן הכא לבשר וחלב דבר שבמנין, היינו משום דבשר וחלב שנתבשלו זה עם זה, חזר הכל להיות כגוף אחד של איסור, מה שאין כן בשאר האיסורים.

(ה) רש"י ד"ה שער נזיר, דבר הנמכר במנין הוא כמה גזיות בסלע. אבל הר"ן (לו. בדפי הרי"ף) כתב, דמיירי שארג מהשער בגד חשוב.

(ו) גמ', האי תנא תרתי אית ליה וכו'. פירש רש"י בד"ה תרתי, דדוקא באיכא תרוייהו לא בטיל. והרי"ף (לו. בדפי הרי"ף) כתב, דליתיה להאי כללא דמתניתין, דקיימא לן חמץ בפסח אסור ואוסר בכל שהוא. וכתבו

התוס' בד"ה למעוטי, דלהאי פירושא פליגא מתניתין דהכא אמתניתין דחולין (צו:): דחתיכת נבלה לא בטלה. והר"ן (לו. בדפי הרי"ף) כתב, דאפשר דלכך השמיט הרי"ף בחולין להך מתניתין דחתיכת נבלה, כיון

דסבר דמתניתין דהכא פליגא עלה, והלכתא בהא כמתניתין דידן.

(ז) רש"י ד"ה תרתי, בתוה"ד, חמץ פרוסה בפסח וכו' ומשליך אחד מהן לנהר. כתב הרא"ש (סימן ל), לא ידעתי למה צריך להשליך לנהר, דתנן

בערלה (פ"ב משנה א) דבערלה וכלאי הכרם שעולין באחד ומאתים, אין צריך להרים אחד. ומה שצריך להרים בתרומה, היינו מפני גזל השבט.

(ח) בא"ד, אבל חמץ פרוסה בפסח הואיל ואין דרכו למנות בטיל ומשליך אחד מהן לנהר והשאר נותן לכלבו. ולכאורה כוונתו לפרש בגוונא דפרוסה שעדיין אסור בהנאה אך אינו נמנה] ותנא דידן בעי לתרוייהו

לאסור במשהוא. וכתב הרא"ש (סימן ל), לא ידעתי למה יהא חמץ יבש אסור בהנאה, הא לא נאטר בהנאה אלא בלח דבכל האיסורים דין איסורו

בנותן טעם, ומשום חומרא דחמץ אסרו בהנאה. אבל יבש שבטל בכל האיסורים חד בתרי, אף חמץ בפסח שרי. אמנם בביאור הגר"א (אורח חיים

סימן תמו, ס"ק ב ובס"ק לד) כתב, דאף שיטת רש"י דבמסקנא חמץ אינו אסור במשהוא היינו יבש ביבש. והטעם דמתיר רש"י בהנאה, היינו

כהרא"ש דהא דחמץ בפסח במשהו היינו דוקא בלח ולא ביבש. והר"ן (לו. בדפי הרי"ף) הביא דעת הראב"ד דהא דאמרו דחמץ בפסח במשהו, היינו

באכילה ולא בהנאה.

(ט) תוס' ד"ה הא, בתוה"ד, מיירי בחתיכה חשובה כי היא דחולין אלמא הדר תני ליה אף על גב דכבר תני ליה התם. ביארו התוס' בחולין (ק).

בד"ה שאני, דכבר אשמועינן בחולין דחתיכת איסור לא בטלה משום דהוי דבר שבמנין. והיינו דיש לדמות כל חתיכות חשובות בכל האיסורים.

והקשה המהר"ם, דסוף סוף תיקשי אמאי תני בשר בחלב כיון דכבר תני

דף עד ע"א

(א) מתני', אלו וכו' בכל שהוא יין נסך ועבודת כוכבים. פירש רש"י בד"ה יין נסך, דמיירי בחבית. וכן כתבו התוס' בד"ה הא. וכן ברש"י ד"ה עבודת

כוכבים פירש, דמיירי בצורה שעבודה. וכתב הר"ן (לו. בדפי הרי"ף) דמשמע דרש"י סבר, דאף באיסורי עבודה זרה בעינן דוקא דבר שבמנין,

אבל הר"ן כתב על פי הירושלמי (פ"ה ה"ב), דטעמא דיין נסך ועבודה זרה ועורות לבובין אוסרין בכל שהם, משום שנאמר "לא ידבק בידך מאומה מן

החרם". והתוס' בזבחים (עב). ד"ה וליבטלו כתבו, דאפשר דעבודה זרה ועורות לבובין חשובין על עובדיהן, ולהכי הוי כדבר שבמנין. והביאו גם

דברי הירושלמי אלו, וכתבו, דאפשר דכוונת הירושלמי דמינה ילפינן לאסור בהנאה, ולא דילפינן מקרא דלא בטלי.

(ב) רש"י ד"ה ופטר חמור, דאסור בהנאה כל זמן שלא נפדה. כתב הפלתי (סימן קי, ס"ק ג), דמשמע, דלא מיירי לאחר עריפה, אלא מחיים, דאכתי

שייך ביה פדיון. והטעם דלא בטיל, משום דהוי בעל חיים (כדכתב הר"ן והובא באות הבאה). והקשה, הא מחיים הוה דבר שיש לו מתירין, ומשום

הכי אין לו להתבטל, ואמאי הוצרכו לטעמא דהוי דבר חשוב.

(ג) גמ', תרתי אית ליה דבר שבמנין וכו'. ובחולין (ק). מקשינן אמאי חתיכה של נבלה מיקרי דבר שבמנין, דבשלמא למאן דאמר כל שדרכו לימנות

חשיב דבר שבמנין, ניחא. אבל למאן דאמר את שדרכו לימנות, דהיינו שמייוחד למנין בדוקא, אמאי חתיכה מיקרי דבר שבמנין. ומשני, שאני

חתיכה הואיל וראוי להתכבד בה לפני האורחים. וכתבו התוס' שם בד"ה שאני, דהא דמחשבינן הכא לחתיכת בשר בחלב דבר שבמנין, אף שאסור

בהנאה, ואי אפשר ליתנו לאורחים כלל (אפילו לנכרים), היינו משום דאם תתבטל ונתירנה, יהיה אפשר להתכבד בה לפני האורחים. וכתב הר"ן (לו.

בדפי הרי"ף), דשור הנסקל ועגלה ערופה וציפורי מצורע ופטר חמור, מיירי בבעלי חיים דחשיבי ולא בטלי, ובשור הנסקל ועגלה ערופה אפשר נמי

להעמיד בחתיכה שנתבשלה וראויה להתכבד בה לפני האורחים. וכתב הרשב"א בתורת הבית (בית ד שער ראשון, יג), דדוקא בחתיכה שדרך

להניח כזו לפני אורח לא בטלה, דהיינו חתיכה בינונית, שאינה קטנה מידי, וגם אינה גדולה מידי שעומדת להתחרך.

(ד) גמ', שם. כתב הרשב"א בתורת הבית (שם), דדוקא חתיכה האסורה מחמת עצמה לא בטלה, אבל אם אסורה רק מחמת שבלעה איסור, בטלה

בשישים אפילו למאן דאמר חתיכה עצמה נעשית נבלה, כיון שהאיסור

ובעובדא דרב, משמע שהיתה גת ישנה שנשתמש בה עובד כוכבים. (ז) **רש"י ד"ה סיפא, בתוה"ד**, ולרבי של אבן ושל עץ ינגב של חרס יקלוף כדקתני בברייתא וכו'. הקשה **המהרש"א**, דאף דמוכח בברייתא דסגי בקליפה, מכל מקום מהיכא חזינן דבעי קליפה, ודילמא לרבי שרי בניגוב לחוד אף בחרס, היכא דלא דרך בה, דבהא איירא מתניתין. ותירץ, דאפשר דמוכח כן מדנקט רבי במתניתין "בשל עץ ינגב", ואם איתא דאף בחרס מהני ניגוב, הוה ליה למינקט כן אף גבי חרס.

(יח) **גמ', דרש רבא נעוה ארתחו**. ביאר **הרא"ש** (סימן לא), דאף דעירוי שלשה ימים מהני בלא קליפה, היינו דוקא בלא דרך בה, אבל היכא דדרך בה בלע טפי, ובעי קליפה ואחר כך עירוי, ואם רוצה להכשירו בלא קליפה, אין לו תקנה אלא בהגעלה.

(יט) **גמ', סחיה ליה אפומיהו וחתים ליה אבירציהו**. פירש **רש"י בד"ה סחיה**, משום חותם בתוך חותם. והקשה **בחידושי הרמב"ן**, הא כל היכא דליכא משום ניסוך לא חיישינן לזיופא לדברי הכל, וסגי בחותם אחד, וכדאמרינן **לעיל** (כט: ול). גבי חומץ ויין מבושל, דלא טרח ומזייף, וכל שכן דלא טרח ומזייף משום תשמיש דשעה דכלים. ולהכי פירש, דלא היה אלא חותם אחד, ומה שאמרו וחתים אבירציהו, היינו בנקב אחר שהיה בשוליהן. וכן נקטו **התוס' לעיל** (לא). **ד"ה דאמר**, (בסוה"ד), דהכא לא היה אלא חותם אחד. **ובהגהות הב"ח** שם (אות ז) כתב, דהכי נמי משמע **בתוס'** כאן **ד"ה רבא**.

(כ) **גמ', רבה בר בר חנה אמר באפר**. כתב **המרדכי** (סימן תתנח) **בשם ר"י**, דדוקא "אפר", שהוא חזק. אבל ב"עפר" או דבר אחר, לא מהני.

דף עה ע"א

(א) **תוס' ד"ה איתמר**, לכך נראה לר"י וכו'. כתב **המהרש"א**, דקצת קשה, דלפירוש זה נמי הויה סברת סורא הפוכה מסברת פומבדיתא, וכמו שהקשו **התוס'** על פירוש רש"י. [ולכאורה יש לומר, דדוקא לרש"י דבהא פליגי רב ושמואל, לא ניחא, אבל לר"י דפליגי בהא סורא ופומבדיתא, כיון דלא פליגי מסברת עצמן, אלא בשמועתן, דהם שמעו כך, והם שמעו כך, לא קשה אף אם הוה סברות הפוכות. (א.ג.ג.)].

(ב) **רש"י ד"ה מדיחן**, ועל משנה זו יש לסמוך וכו' ומתניתין קתני דבעי ניגוב. **בתוס' נדה** (סה.) **ד"ה הדפין** כתבו בשם רש"י, דהא ברייתא סותרת לברייתא **דלעיל** (עד:). דהגת והמחץ והמשפך. [דהיינו דמתניתין **דלעיל** (עד:). לא קשיא, דהתם מיירי בזפותה, והכא יש להעמיד באינה זפותה. (א.ג.ג.)].

(ג) **בא"ד**, ועל משנה זו יש לסמוך שאין צריך אפר לגת מדפשיט מינה רבי אבהו וכו'. **הרא"ש** (סימן לג) תמה, דמה ראייה דהאי ברייתא עיקר יותר מברייתא דלעיל דמצרכא ניגוב בגת ומחץ, דאף דמייתי מינה לפשוט הספק דגורגי, היינו משום דבהא מילתא לא אשכחנא מאן דפליג. עוד הביא גירסת **הרשב"ם** דגריס בברייתא זו מנגבן, ולא פליגא אברייתא דלעיל. אמנם **תוס' לעיל** (ס:). **ד"ה בעיא** כתבו דדעת **הרשב"ם** דאנן לא

לה בחולין דחתיכה לא בטלה, וכמו דלא תני אגוזי בפרך ורימוני באדן. ותירץ, דתני לה כדי שנדייק מינה דתרתי אית ליה, אבל שאר איסורי הנאה דאינן חשובים בטלים.

(ז) **רש"י ד"ה אגוזי פרך, בתוה"ד**, או של כלאי הכרם הן. תמה **הרש"ש לעיל** (סו.) דהאגוזים ורימונים אילנות הן, וכלאי הכרם לא שייך אלא גפן בזרעים. ובאמת **ברש"י ביבמות** (פא:). **ד"ה הראויין** משמע, דהן ראויין לערלה ולא לכלאי הכרם.

(יא) **רש"י ד"ה חבית בחבית**, דשקיל חדא ושרי בנהרא ואידך נישתרי בהנאה. כתב **הרש"ש**, דרש"י הכא טובר, דדברי רבן שמעון בן גמליאל והתירא דרבי אליעזר **לעיל** (מט:). דעל ידי הולכת הנאה לים המלח, שרי בהנאה, חדא הם. וכדעת **הרמב"ם** (פט"ז ממאכלות אסורות הכ"א), וכמו שביאר **הכסף משנה** שם. אמנם **רש"י** (שם) **בד"ה ונשתרי** ביאר, דהתירא דרבן שמעון בן גמליאל לא משום דעל ידי ההשלכה מותר בהנאה, אלא שכאשר מוכר הכל חוץ מדמי אותה חבית, נמצא שאינו נהנה מאותה חבית כלל.

דף עד ע"ב

(יב) **מתני', גת של אבן שזפתה וכו'**. פירש **רש"י בד"ה גת**, דאורחא למירמא בה חמרא פורתא למיעבר קוטרא דזיפתא. וכתב **המרדכי** (סימן תתנוז), דלרב זבד דאמר **לעיל** (לג.) דייני הניתן בשעת זפיתה אינו אוסר, דנעשה כזורק מים לטיט, מכל מקום אסור, דשמא נתן בהם יין לאחר הזפיתה, ו**אפילו** בחד זימנא נכנס היין בתוך הזפת. וכעין זה ביאר **הר"ן לעיל** (יב). **בדפי הרי"ף**, דלהכי בעינן ישראל עומד על גביו בשעת הזפיתה, משום דחיישינן שמא יתן בהם יין לאחר שהזפת יצטנן, ואותו יין לא ילך לאבוד וישאר טעמו וריחו כזפת. אמנם **בחידושי הרמב"ן** כתב, דמתניתין מיירי בששהה שם יין למתק הזפת, ודרכן להשהות כמה ימים ולהחליף היין כמה פעמים, ולהכי צריך ניגוב. אבל כלי עץ ואבן שאין מכניסין לקיום כלל, סגי להו בהדחה.

(יג) **מתני', וחכמים אומרים יקלוף**. כתבו **בחידושי הרמב"ן והרא"ש** (סימן לא) **והר"ן** (לח. בדפי הרי"ף), דהיינו יקלף ואחר כך ינגב.

(יד) **מתני', ושל חרס וכו' הרי זו אסורה**. כתב **הרא"ש** (שם), דמהני ביה עירוי שלשה ימים אף בלא קילוף, וכדמוכח **לעיל** (לג.) גבי קנקנים, דעירוי מפליט אף בלא קליפה, והיינו כשלא דרך בה, דבהא מיירי מתניתין. ועיין באות יח.

(טו) **גמ', חזייה דהוה שיעא טפי אמר הא ודאי בניגוב סגי לה**. ביאר **בחידושי הרמב"ן**, דמחמת שהיתה חלקה היה סבור שבודאי לא דרכו בה. ולבסוף שראה לפילי דמלו חמרא, הבין שודאי דרכו בה.

(טז) **תוס' ד"ה דהוה שיעא, בתוה"ד**, ולכך רצה רב להתיר. הקשה **המהרש"א**, מזה ראינו בדברי רב יותר מהא דתנא במתניתין דגת של אבן זפותה סגי לה בניגוב. וביאר, **דהר"ר פטר** אתי להוכיח דאף היכא שנשתמש בו ביד עובד כוכבים סגי בניגוב ככהאי גונא, דלא הוי כמזופף.

לקלוף הזפת, ודינן שוה.

(ט) **מתני'**, את שדרכו להטביל יטביל. ביאר הרמב"ם בפירושו המשניות, דמיירי בכלי מתכות דוקא. נדהיינו דמתניתין איירא בדין טבילת כלים שנוכר בגמ'. וכן משמע מסתימת רש"י בד"ה את שדרכו, וכן ברש"י ד"ה להגעיל, הוסיף דבעי התם נמי טבילה, וחזוין דבבבא דרישא לא הוצרך להוסיף. אבל הר"ן (לט. בדפי הרי"ף) כתב, דיטביל דמתניתין היינו ידיח וכן כתב המאירי, דמדקתני "את שדרכו להגעיל יגעיל", מוכח דמתניתין מיירי דוקא בכלים ישנים שנשתמש בהם הנכרי, והאי יטביל היינו ידיח בצונן, אבל דין טבילת כלים הנצרך אף לכלים חדשים, לא איירא בה מתניתין כלל. וכן כתב בחידושי הרמב"ן (בסוף העמוד). והמרדכי (סימן תתנט) כתב, דמלשון הגמרא "וכולן צריכין טבילה", משמע דמתניתין לא מיירי בדין טבילה זו. והביא יש מפרשים, דאתי לחדש דבעי ארבעים סאה ולא סגי ברביעית. (ועיין לשון רש"י ד"ה וכולן).

(י) **תוס' ד"ה הסכין, בסוה"ד**, מחמת הדם דשריק אין השמנונית נבלע. ובתוס' חולין (ח:): ד"ה והלכתא חילוק, דהתם הוי באקראי בעלמא, אבל סכין של נכרי חותכין בו איסור תמיד.

(יא) **גמ', וכולן צריכין טבילה בארבעים סאה. בירושלמי** (פרק ה הלכה טו) איתא, שצריכין להטביל משום שיצאו מטומאת הנכרי ונכנסו לקדושת ישראל. והבית יוסף (יורה דעה ריש סימן קכ) כתב בשם הירושלמי, דטעם הטבילה כדי שיצאו מטומאתו של נכרי לקדושתו של ישראל. ובספר חרדי דעה (שם), הקשה דמהאי טעמא גר שנתגייר, יהא צריך לטבול כל כליו, ולא מצינו זאת בשום דוכתא. ואולי משום דמכל מקום אינו כמעשה שהיה.

(יב) **גמ', מנהני מילי אמר רבא דאמר קרא וכו'.** הרמב"ם (פ"ז ממאכלות אסורות ה"ה) כתב, דטבילה זו מדברי סופרים, ורמז לה "כל דבר אשר יבא וגו' וטהר", ומפי השמועה למדו שאינו מדבר אלא בטהרתן מידי גיעולי גויים לא מידי טומאה. אמנם בשו"ת הרשב"א (חלק ג סימן רנה) כתב, דמדברי הרמב"ם משמע שהטבילה מדאורייתא, ופשטא דשמעתתא דידן הכי משמע טפי. וביאר הכסף משנה (שם), דהמשמעות מדכתב הרמב"ם "מפי השמועה למדו", דמשמע שהוא מדאורייתא. והלחם משנה כתב, דמדכתב הרמב"ם דהטבילה מ"דברי סופרים", מוכח דמהלכה למשה מסיני הוא. ורש"י בפירוש התורה (במדבר לא כג) הביא הך דרשה דטבילת כלים, ומשמע דסבר דהוי מדאורייתא. וכן כתב בחידושי הרשב"א, דהילפותא ממדין הויא דרשה גמורה, והוי דאורייתא. אבל הרמב"ן בפירוש התורה (שם) כתב, דלבי מהרהר לומר שטבילה זו מדבריהם, והמקרא אסמכתא בעלמא. וכן כתבו בחידושי הרשב"א והר"ן (לט. בדפי הרי"ף) בדעת הרמב"ם שפסק (שם ה"ו) באיבעיא דמשכנתא לקולא, משום דסבר דטבילת כלים מדברי סופרים וקראי אסמכתא בעלמא. אבל התוס' בד"ה אי כתבו, דמספק אזלינן לחומרא. וכן מבואר בתוס' ד"ה מים, דהוי מדאורייתא. ועיין לקמן אות טו.

(יג) **גמ', הוי אומר ארבעים סאה.** וכתבו התוס' בד"ה מים, דהכא לא מהני

עבדינן ניגוב בגתיות של עובדי כוכבים אלא הדחה בעלמא וסמכינן אראיות שבפרק אחרון. ועוד הביא הרא"ש, דרבינו תם מפרש, דעדשים אינם הגת עצמה, אלא עיגול של טיט הדומה לעדשה שנותנים על הענבים להכבידם, ולעולם הגת עצמה צריכה ניגוב כברייתא דלעיל. עוד תירץ, דלא פליגי הברייתות כלל, דהכא מיירי בגת של ישראל שנטמאה, אבל ברייתא דהגת והמחץ, איירא דוקא בהיו של נכרים, ולהכי צריכים ניגוב. וכן כתבו התוס' לעיל (עד:): ד"ה הגת, בנדה (סה). ד"ה הרפין.

(ד) **גמ', היינו תנא קמא.** הקשו התוס' בנדה (סה): ד"ה היינו, דהא טובא איכא בינייהו, דלרבן שמעון בן גמליאל אינו ממתין אלא מסוף הגת שעברה לתחילת הגת, ונמצא דחסרו מי"ב חדש כל ימי משך הגת. ותירצו, דסבירא לגמ', דלתנא קמא אין צריך יותר מי"ב חדשי לבנה, ובישול הפירות הולך לפי החמה, ונמצא שמוסף גת לתחילת גת יש י"ב חדשי לבנה. אי נמי, דפשיטא לגמ' דתנא קמא לא קאמר י"ב חדש מסוף הגת, אלא עם הזמן שהיין בו.

(ה) **גמ', מניחן תחת צינור שמימינו מקלחין או במעין וכו'.** כתב בפירוש הראב"ד, דדינא הכי דוקא בכלים אלו שאין המים מתכנסין בהם, אבל בנודות וקנקנים שיש להם בית קיבול, לא סגי בהכי, כיון דהמים הנכנסים לתוכן אינם מקלחים ולא רודפין.

(ו) **גמ', רבי יוסי אומר הרוצה לטהרן מיד מגעילן ברותחין וכו'.** והרמב"ם (פ"א מהלכות מאכלות אסורות הכ"ד) כתב דברי רבי יוסי וכן דברי רבן שמעון בן גמליאל בשם רבי יוסי. וביאר הכסף משנה דלמד דליכא פלוגתא בין תנא קמא לרבי יוסי, אלא דתנא קמא מיירי בהכשר דלאחר זמן, ורבי יוסי מיירי בהכשר מיד. [עוד חזוין בדברי הרמב"ם, דרבן שמעון בן גמליאל ותנא קמא בשם רבי יוסי, לא פליגי לדינא].

(ז) **גמ', הא בתקופת ניסן ותשרי וכו'.** הקשה הרש"ש, דהא כל תקופה היא שלשה חדשים, ובסוף תקופת ניסן הלילה קצר מאוד, וכן בסוף תקופת תשרי היום קצר מאוד, וכן סוף תקופת תמוז וטבת. וכתב, דשמא הא דנקטו תקופת ניסן ותשרי, היינו יום התחלת התקופה בלבד, והא דאמרו הא בתקופת תמוז וטבת, הוה מצי למימר הא בשאר יומי (דהיינו אפילו בניסן ותשרי חוץ מיום התקופה), אלא אגב דאמרו תקופת ניסן ותשרי, נקט נמי תקופת תמוז וטבת, ולא דוקא הוא. והרמב"ם (פ"א מטומאת אוכלין ה"ז ופ"א ממאכלות אסורות הכ"ד) הזכיר רק שיעור שתיים עשרה שעות.

דף עה ע"ב

(ח) **רש"י ד"ה שרי להו,** מתירן ואחר כך מנגבן. כתב הר"ן (לט. בדפי הרי"ף), דמדבריו משמע, דדוקא בגוונא דניגוב בעינן התרת קשרים, אבל ביישון ובהדחה אין צריך. והר"ן פליג, דמלשון הברייתא משמע דקאי אף איישון דסמיך ליה, ומכל מקום בעירו שלשה ימים אין צריך היתר קשרים. אמנם הביא דעת הראב"ד, דאפילו בעירו בעינן התרת קשרים, ורק בהדחה אין צריך. עוד כתב, דכל מקום שצריך התרת קשרים בעי נמי

הדרגת היוזמי

מסכת עבודה זרה דף עה – דף עו

כ השוון – כא השוון התשע"א

בפסחים (לא): לדעת רבי מאיר.

(ט) **גמי**, מדיחן ומטבילין והן טהורים. כתב בפירוש הראב"ד, דחזינן מהכא, דהדחה הנצרכת להסיר השמנונית היינו הדחה שיש בה שיפשוף, ולא שיעביר מים על גביו בנחת. דאם לא כן, ליסגי ליה בטבילה לחדר.

(כ) **גמי**, מגעילין ומטבילין. ובתוס' ד"ה מגעילין, כתבו, דלאו דוקא בסדר זה, ויכול גם להטביל קודם הגעלה. והרא"ש (סימן לו) הביא דעת הרשב"ם, דדוקא מגעיל או מלבן ואחר כך מטביל, דאם לא כן הוי כטובל ושרץ בידו. וכן כתבו בחידושי הרמב"ן והרשב"א, דכן משמע מלשון הברייתא, "מדיחן ומטבילין" "מגעילין ומטבילין", דצריך קודם להדיח או להגעיל. [נומה שלא הזכיר הרשב"ם שגם הדחה צריכה להיות קודם הטבילה, יש לומר, דהיכי דבעי הדחה לא מיקרי טובל ושרץ בידו, כיון שאינו בלוע בכלי. (א.ג.ג.)]. וביארו, לפי דברי הירושלמי שהובא באות יא דהטבילה לפי שיצאו מטומאת הגוי ונכנסו בקדושת ישראל, ואם לא הדיח או הגעיל, עדיין לא יצאו מטומאת הגוי, ואיך נכנסין לקדושת ישראל. והרשב"א כתב בשם הראב"ד, דבעי לעשות כסדר הגעלה קודם טבילה דוקא לכתחילה, ובדיעבד אי אפיך לית לן בה, דעיכובא לא כתיב.

(כא) **תוס' ד"ה וכולן**, בתוה"ד, אבל מאן דתני אסור אין לאסור אם נשתמש בו קודם טבילה. וביאר בפירוש הראב"ד, דהא דקתני "עד שלא הטביל", לאו בדוקא נקט לה. אבל בחידושי הרמב"ן כתב, דהאי "שלא הטביל" היינו שלא הדיח, ולהכי למאן דאמר נותן טעם לפגם אסור, נאסר התבשיל משום השמנונית שעל הכלי, ומאן דאמר נותן טעם לפגם שרי, מתיר אף שנשתמש בלא הדחה, משום שמנונית האיסור שעל הכלי, נתעברה צורתה, והוה ליה נותן טעם לפגם. והביא דעת הראב"ד, דהיכא דאיכא שמנונית ולא הדיח, לא נפגם בלינה, ואף למאן דאמר נותן טעם לפגם מותר, יאסר התבשיל. וכן כתבו התוס' לעיל (סט.) ד"ה אמר (המתחיל בדף סח:).

(כב) **בא"ד**, מיהו איכא למימר דגזור אטו קודם הגעלה וליבון. כתב הרא"ש (סימן לו), דהאי גזרה לא שייכא אלא אי אמרת נותן טעם לפגם אסור, אבל למאן דאמר נותן טעם לפגם מותר, לא שייך לגזור אטו קודם הגעלה וליבון. נלכאורה סברת הרא"ש לא שייכא אלא באינו בן יומו, וצריך עיון. (א.ג.ג.) ואולי יש לומר דליכא למגור לחצאין דהיינו בבן יומו ולא באינו בן יומו].

דף עו ע"א

(א) **גמי**, מכאן ואילך לישתרי. הרא"ה בבדק הבית (בית רביעי שער א, יט.) הוכיח דלא כמו שכתב הרשב"א בתורת הבית (שם), דקדרה דלאו בת יומא אין פגמה מרובה כמו נבילה שאינה ראויה לגר, וטעם היתרה משום שבטלה ברוב המאכל, ואין לה מעלת טעם כעיקר משום דהטעם פגום, דאם כן מאי מקשינן דלישתרי לכתחילה, הא מבטל איסור לכתחילה, שהרי כל זמן שלא נתערב המאכל עדיין לא הותר, והאיסור לבטל איסור לכתחילה מדאורייתא (כמו שהוכיח שם). אלא חזינן דהבלוע בכלי אף

רביעית כמו לענין טהרה. ובחידושי הרשב"א תירץ עוד בשם הרמב"ן, דעיקר הילפותא מ"מי נדה", דלא מהני מים שאין כל גופו של כלי עולה בהן כנדה, אף כלים בעו מים לפי מה שהן. והא דנקטה הגמ' ארבעים סאה, היינו לבתר דביטלו רבנן טבילה בפחות מארבעים סאה.

(יד) **גמי**, כלי סעודה אמורין בפרשה. ופירש רש"י בר"ה כלי סעודה, דהכתיב "כל דבר אשר יבא באש", ואין דרך להשתמש על ידי האור אלא כלים של צורכי סעודה. והרשב"א בתורת הבית (בית רביעי שער ד, דף לה.) פירש, איזהו דבר שבא באש וצריך להכשירו באש, הוי אומר זה כלי סעודה שבולע על ידי האש, וצריך להפליט בליעתו על ידי האש. נלכאורה צריך ביאור אמאי מיאן רש"י בפירושו. ועוד קשה, הא מצינו כלי נפחים וצורפים וכיוצא בזה שמשתמשים בהם על ידי האש ואינם כלי סעודה. (א.ג.ג.) ואולי גם רש"י כיוון לדברי הרשב"א אלא שקיצר].

(טו) **גמי**, פליגי בה רב אחא ורבינא וכו' והלכתא כסופו. כתב בחידושי הרשב"א, דאף דאמרינן בפסחים (ע"ד): דבכל התורה היכא דפליגי רב אחא ורבינא, רב אחא לחומרא ורבינא לקולא, והלכתא כרבינא לקולא בר מתלת. דלא אמר הכי אלא היכא דלא איפסיקא הלכתא בהדיא כחד מינייהו. והביא, דכן מצינו לעיל (לג.): דפליגי ונפסק לחומרא. ועיין שם בתוס' ד"ה והלכתא.

(טז) **גמי**, אבל שאולין לא. ביאר באיסור והיתר (כלל נח, אות עג), דהיינו משום דאותו תשמיש אינו בקדושה, ולא שייך טעמא דיצא מטומאת הנכרים לקדושת ישראל. וכתב הכנסת הגדולה (יורה דעה סימן קכ, בהגהות בית יוסף אות א), דשמעינן מינה, דמכוער הדבר להשתמש בכלי של נכרי, הואיל ואותו תשמיש אינו בקדושה. והביא רש"י (כנראה כוונתו לרש"י בר"ה זוזא) והרא"ש (סימן לו) כתבו, דהטבילה מגזרת הכתוב היא. ועיין לעיל אות יב.

(יז) **תוס' ד"ה אבל**, אומר רבינו שמואל ישראל ששאל כלי מישאל חברו שקנה וכו' שבא לידי חיוב טבילה ביד ישראל הראשון. וכתב בהגהות אשר"י (סימן לה), דאם קנאו הראשון שלא לצרכי סעודה אלא לחתוך בו קלפים, אין צריך השני להטבילו, כיון ששאל הוא בידו. ודייק בבית יוסף (סימן קכ) מדבריו, שאם הקונה עצמו רוצה להשתמש בו לצרכי סעודה, אף שהוא דרך עראי, צריך טבילה. ובאיסור והיתר (כלל נח, אות פו) כתב, דאף כשהראשון קנאו שלא לצרכי סעודה, השואל ממנו חייב להטביל, דכיון שאם היה רוצה הראשון להשתמש בו לסעודה אפילו ארעי, היה צריך להטבילו, מיקרי שכבר נתחייב ביד הראשון.

(יח) **תוס' ד"ה אי**, בסוה"ד, אבל בממשכן כלי לעובד כוכבים וחזר ופדה וכו' לענין הא פשיטא דלא הוי כזביני. ביאר המהרש"א, דדוקא בנכרי שמשכן לישראל, כל זמן שהמשכון אצל ישראל נראה כשלו משום שמא ישקענה אצלו, ולהכי צריך טבילה, אבל ישראל שמשכן לנכרי כיון שחזר ופדאו שוב לא מחזי כזביני מה שהיה אצל הנכרי קודם, שהרי עכשיו רואים שבסוף פדאו. והקרני ראם חיחלק עור, דישראל מנכרי קונה משכון ולהכי מיחזי כזביני, אבל נכרי מישראל אינו קונה משכון, כדאיתא

כיון שחם מקצתו חם כולו הבליעה מתפשטת בכל השפור, ובעינין שתתפשט ההגעלה על פני כולו. ותירך, דכיון שגיעול זה נעשה לפני שחל על הבליעה שם נותר, מזה שנשאר בכלי אינו אלא דבר מועט וקלוש, ואינו ראוי שיחול עליו איסור נותר.

(ח) גמ', **אי הכי הגעלה נמי לא ליבעי קשיא**. כתב בחידושי הרמב"ן, דלא גרסינן לה, דודאי בעי הגעלה כדי שלא יתן התבשיל הקודם טעמו בתבשיל זה, ונמצא ממעט זמן אכילתו ומביאו לבית הפסול. וצריך לומר דלכך סגי בהגעלה בלא ליבון, כיון דאכתי התירא הוא אף בשעה שנפלט לתבשיל. ולגירסתינו תמה בחידושי הרשב"א, איך מותר לבשל שלמים בכלי שבישלו בו חטאת, הא אוסרו לזרים ולנשים, דבשלמא כשמבשל שלמים היום בכלי שנתבשלו בו שלמים אתמול, יש לומר דהוי נותן טעם בר נותן טעם דהתירא וכדגים שעלו בקערה דשרינן בחולין (קיא:) לאכלן בכותח. דהכי נמי בשעת הבליעה עדיין הכל היתר, אבל בבישול בה חטאת מעיקרא אסור הוא לזרים, ובאיסורא בלע ליכא היתרא דנ"ט בר נ"ט. והתוס' בחולין (קיא:) **ד"ה הלכתא** (המתחיל בדף קיא:) תירצו, דכיון דמדאורייתא מין במינו בטל ברוב, בכלי המקדש אוקמוה אדאורייתא.

(ט) גמ', **בעידנא דקא פליט לא איתיה לאיסורא בעיניה**. ביאר בחידושי הרמב"ן, דהיינו משום שאין חל שם נותר אלא על הבליעה הגדולה הראויה לצאת על ידי הגעלה, ולהכי מאחר שהגעילו, אף שנשאר בו מעט טעם, אינו אסור. אבל לגבי כלים שבלעו חמץ לא מהני מה שבלעו קודם פסח דנימא התירא בלע, דהא כבר מעיקרא היה שם חמץ עליו. והביא שהראב"ד כתב, דאף לגבי חמץ בפסח אמרינן "היתירא בלע". וכן כתבו התוס' (בעמוד ב') **בד"ה אמר**.

דף עו ע"ב

(י) גמ', **אמר רבא מאן חכים למיעבד כי הא מילתא וכו'**. כתב הרשב"א בתורת הבית (בית רביעי שער ד, ל:): דמהכא ראייה דלא כדעת רבינו תם (שהובא בתוס' לעיל (עד:)) **ד"ה דריש** דסבר דעירווי הוי ככלי ראשון, דאם כן למה ליה גנפא, ומאי חוכמתיה, הא מצי לישדי על שפת הכלי מים רותחים מכלי ראשון.

(יא) גמ', **כבולעו כך פולטו**. הטור (יורה דעה סימן קכא), הביא פלוגתא, לגבי כלי שבלע על גבי האש, אי מהני ביה הגעלה בכלי ראשון שאינו על גבי האש, דיש אומרים דבעינן כבולעו כך פולטו ממש על האש. והתרומת הדשן (סימן קלא) כתב, דבעינן שבשעת ההגעלה יעלו המים רתיחות, [וכששם הכלי בכלי ראשון שלא על גבי האש אינו מעלה רתיחות] והיינו משום שבשעת שימוש באיסור, היה מעלה רתיחות. וכבולעו כן פולטו.

(יב) גמ', **מה בולעו בניצוצות וכו'**. ביאר החזון איש (אורח חיים סימן קכ ס"ק ב), על פי משמעות רש"י (ד"ה כך) והר"ן (מ. בדפי הרי"ף), דמשום מה שנופל ונבלע מאחורי הכלי לא הוצרך לזה, כיון דההגעלה שבפנים מפלטת כל הבלוע בו מעבר לעבר, ולא הוצרך אלא משום שפתו העליונה, שאי אפשר למלאות המים על כל גדותיו. נכלומר שאין המים מגיעים עד

קודם שנתערבו בתבשיל פגום לגמרי כנבלה שאינה ראויה לגר, ולהכי אין צריך לביטול. והרשב"א במשמרת הבית תירץ, דהכא אין טועמים האיסור בעינו אלא בתערובת מרובה, ואינו אלא פוגם, ועוד דיש לחוש להפסד הכלים, ולהכי אין לאסור משום אין מבטלין איסור לכתחילה.

(ב) תוס' ד"ה בת יומא, בתוה"ד, דהצריך הכתוב שבירה בכלי חרס מריקה ושטיפה בכלי נחושת וכו'. ביאר הרא"ש (סימן לו), דבשלמא אי נימא דסוף הלילה בלבד אינו פוגם, כיון שהיו רגילים לבשל במקדש בלילה, נמצא דכלים אלו נאסרו משום נותר מיד בעלות השחר, וכיון שחל עליהן דין שבירה ומריקה, שוב לא פקע אף אם יניחם עד שיפגמו. ואף הכלים שלא בישלו בהם בלילה היו שוברים אותם, אטו הכלים בני יומן, דמרום הבישול שהיה בעזרה אתי לאחלופי. והר"ן (מ. בדפי הרי"ף) דחה ראיית התוס', לשיטתו דהבליעה שבקדרה שאינה בת יומא ראויה לגר היא, ובפני עצמו איסור הוא, אלא דאינו אוסר המאכל כיון שאינו משיבחו אלא פוגמו, ואם כן ניחא, כיון דמכל מקום הבלוע שבכלי שם נותר עליו, צייתה תורה לבערו כמו שצייתה תורה לשרוף בשר הנותר, וביעור נותר שבכלים הוא על ידי שבירה בכלי חרס, והגעלה בכלי מתכות.

(ג) תוס' ד"ה מכאן ואילך, בתוה"ד, ויש לתת טעם מה ראו להתיר המאכל ולאסור הקדרה. כתב בהגהות אשר"י (סימן לו), דאין לומר דהטעם משום דלגבי המאכל הוי דיעבד ולגבי הקדרה הוי לכתחילה, דגם קדרה אתה מצריך לשבור [כדאיתא בחולין (קיא:)] דקערת חרס שבלעה איסור, צריכה שבירה. והוי נמי כדיעבד.

(ד) בא"ד, לפי שהקדרה היה בה איסור גמור בתחילה וכו'. והרא"ש (סימן לו), הוסיף עוד טעם, דמאחר שאסור להשתמש בקדרה, אם כן אינו שכיח שיהיה מאכל שנתבשל בקדרה בת יומא, ולהכי אין לגזור אטו האי מאכל.

(ה) גמ', **גזירה קדירה שאינה בת יומא משום קדירה בת יומא**. כתב הרא"ה בבדק הבית (בית רביעי שער א, יט.), דדוקא בקדרה גזרינן, משום דמעיקרא בלעה היה מושבח, ואף עתה אין הפגם נראה, אבל בנבלה עצמה שנפגמה ואינה ראויה לגר, מותר לאוכלה לכתחילה.

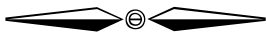
(ו) גמ', **השיפורין והאסכלא מלבנן באור**. הקשה בחידושי הרשב"א, אמאי לא יהני ליה הגעלה לכל הפחות אם ירצה להשתמש בו לחמין שלא על ידי האור, דהא כל מה שאפשר לצאת ממנו על ידי חמין, כבר יצא בהגעלה. ותירך, דכיון שנשאר עוד איסור בכלי, לעולם פולט מעט מעט על ידי חמין. והוכיח כן מהא דלא מהני הגעלה בכלי חרס אלא שבירה, ולא אמרינן שיגעילנו וישתמש בו על ידי חמין, ונימא דמה שיכול לצאת עתה כבר יצא בהגעלה, אלא חזינן, דכל זמן שלא יצא האיסור לגמרי, לעולם פולט והולך מעט מעט אפילו על ידי חמין. אבל בחידושי הרמב"ן לעיל (עה:): כתב בשם יש אומרים, שאם בא להשתמש בהן על ידי האור, סגי הגעלה אף לשפור.

(ז) גמ', **כל יום ויום נעשה גיעול לחברו**. הקשה בחידושי הרשב"א, סוף סוף איך מהני גיעול שאינו בדרגת ליבון גמור דבעינן שתשיר קליפתו או שיהיו ניצוצות מנתזין. ועוד, דודאי אינו משתמש עתה בכל חלקי הכלי, והרי

הרי"ף והרמב"ם, דסברי נמי דאזלינן בתר רוב תשמישו. וכן כתב הר"ן (לט: בדפי הרי"ף) ובפסחים (ח: בדפי הרי"ף) בדעת רש"י והרבה מן המפרשים, דאזלינן בתר רוב תשמישו. נולכאורה נראה, דמה דנקטו הר"ן והבית יוסף לשון **רוב** תשמישו, לאו דוקא הוא, דודאי אם יש תשמיש קבוע על ידי האור, אף שאינו אלא מיעוט מתשמיש הכלי, צריך הכשר חמור, ולא אתו לאפוקי אלא תשמיש שאינו קבוע כלל, וכלשון הר"ן "אף שאי אפשר שפעמים רחוקות לא ישתמש בהן בחמין", וכן לגבי סכין "לפעמים צולין בה", אבל אין תחילת הסכין עשוי לכך. (א.ג.ג.). וכתב בשו"ת הרמ"ע מפאנו (סימן צו), דהא דאזלינן בתר רוב תשמישו, היינו בכלי שאינו בן יומו, דכיון שמן התורה שרי לגמרי, הקילו בו רבנן. אבל בן יומו ודאי צריך לחוש אף לבליעה שאינה בדרך רוב תשמישו. וכתב החזו"ן איש (אורח חיים סימן קיט, ס"ק טו), דלפי זה, בכלי שמשתמשים בו לדבר חריף, לא ניזיל בתר רוב תשמישו לקולא, כיון דעל ידי החורפא משוי בליעתו לשבח, והוי כבן יומו. וכתב המשנה ברורה (סימן תנא ס"ק מה), דמוכח בפוסקים, דהוא הדין כלי שרוב תשמישו בצונן, ומיעוט בחמין, די להם בשטיפה כרוב תשמישו, לדעה זו. [דהר"ן (שם) הוכיח דאזלינן בתר רוב תשמישו, מהא דכוסות וצלוחיות סגי להו בהדחה אף שפעמים משתמשים בהן בחמין].

סליקא לן מסכת עבודה זרה

מסכת הוריות

פרק הורו בית דין

דף ב ע"א

א) מתני', הורו בית דין לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה. כתב הבאר שבע, דהאי לישנא לאו דוקא, דהא לא מיירי הכא אלא במצוות שחייבים על זדונו כרת ושגגתו חטאת כדתנן לקמן (ח.), והתנא לישנא דקרא נקט, דכתיב (ויקרא ד, יג) "ועשו אחת מכל מצוות ה'". נולכאורה לא היה צריך להוכיח ממתניתין דלקמן, דהא הכא לא מיירי בחיוב פר של בית דין, אלא לפטור היחיד מחטאת].

ב) גמ', עד שיאמרו להם מותרין אתם וכו'. ביאר בתוס' הרא"ש ד"ה אין, דאתי לאפוקי אם אמרו דרך לימודם בבית המדרש שמותר, דפטורים, עד

סוף גובה הכלי, וכל החלק העליון הוא בכלל השפה]. והמים שבאים ועולים רק מכח הרתיחה מיקרו ניצוצות, ולא מהני להפליט אלא מה שנבלע באופן זה, אבל אין בכח מים אלו להפליט מה שנבלע על ידי מים הקבועים בכלי. ומשום הכי אמרינן דמהני מכח כבולעו כך פולטו מה בולעו בניצוצות כך פולטו בניצוצות. אמנם הביא, דהמגן אברהם (סימן תנב, ס"ק י"א) פירש, דהניצוצות היינו מה שנבלע מאחורי הכלי ממש. יג) [רש"י ד"ה כך, בסוה"ד, אם לא העלה ניצוצות כל שעה העלה פעם אחת. אולי אפשר לדקדק מדברי רש"י, שאם השתמש רק חדא זימנא באיסור, אין צריך להכשיר השפה כלל. ואם כן יקשה, אמאי לא נחוש לספק שמא בלע בניצוצות אף באותו הפעם. (א.ג.ג.) ויש לומר דדין "כבולעו כך פולטו" הווי שהגעלה צריכה להיות באופן השימוש הרגיל, נוכחו שביארו התוס' ד"ה אמר רב הונא, וכדלקמן אות יט] וכיון שנשתמש רק פעם אחת ולא מסתבר על פי רוב שיעלו הניצוצות לשם, הלכך סגי בהגעלה אף ללא גדפנא.

יד) גמ', ונועצה עשרה פעמים בקרקע. פירש רש"י בד"ה ונועצה, אף על פי ששפה. והרא"ש (סימן לו בסופו) הקשה, אמאי לא פירשה מתניתין כל דין ההכשר וגם הנעיצה בקרקע. ועוד, דבעובדא דבסמוך דשבור מלכא, חזינן דמהני אף שלא עשה אלא נעיצה. על כן פירש, דאו הא או הא בעי, ועיין באות הבאה.

טו) רש"י ד"ה ונועצה, בתוה"ד, ויש אומרים משפשה בבגד צמר וכו'. ביאר המהרש"א מה שהביא רש"י פירוש זה על שפה דמתניתין כאן, משום דנראה לו דוחק לומר דאף אחר שיפה באבן בעינן נעיצה בקרקע. אבל להאי פירושא נחא, דהשיפה בבגד מעברת רק השמנונית, ועדיין צריך נעיצה אחר כך. ועוד, דבעובדא דשבור מלכא דבסמוך לא הוזכר שעשה שיפה. (וכדקשה הרא"ש, והובא באות הקודמת). ולפירוש זה נחא, דעל ידי שפסק אתרוגא מעיקרא, כבר העביר שמנוניתו. ועוד, דכיון דדבר קל הוא לעשות לא חש להזכירו.

טז) תוס' ד"ה הסכין, בתוה"ד, משמע דהכא לאו דוקא עשר פעמים. וכן דעת הר"ן (מ. בדפי הרי"ף). וביאר, דכוונת הגמרא אינו אלא לומר, דבעינן שינעצנה להעביר טיחת האיסור יפה יפה.

יז) גמ', ובקרקע שאינה עבודה. וכתבו התוס' בסוף ד"ה אמר, דבעינן בקרקע קשה. והרי"ף (מ. בדפי הרי"ף) גרס במקום בקרקע שאינה עבודה, "אמר רבא במקום קשה". וכתב הטור (סימן קכא) בשם הרמ"ה, דבעינן שינעוץ כל פעם במקום אחר, דהמקום הראשון כבר אינו קשה אחר שנעץ שם.

יח) גמ', לאכול בה צונן. פירש רש"י בד"ה ולאכול, דלענין רותח בעינן דוקא הגעלה. אבל בחידושי הרמב"ן לעיל (עה:), כתב, דהשיפה הכשר גדול הוא כמו ליבון, ובגמרא הכא אמרו דבר אחר, שאם בא לחתוך בה צונן, סגי בנעיצה בקרקע.

יט) תוס' ד"ה אמר, בתוה"ד, ורבינו תם אומר דזה אינו קרוי תשמישו וכו' כיון דאין תשמיש קבוע. והבית יוסף (אורח חיים סימן תנא) הוכיח מדברי

של ציבור, מכל מקום לרב מהני מה שחטאו רוב הציבור עמו לפטור מחטאת, דהטעם דציבור שעשו בהוראת בית דין פטורים מקרבן יחיד, אינו משום שמביאים פר של ציבור, אלא הוא פטור בפני עצמו, ועיין שם שהוכיח זאת. ועיין לקמן דף ג' אות ג. והחק נתן כתב, דרש"י נמי מודה דאפשר לבאר דברי רב ורבי יוחנן באופן זה, ואין הכרח דסברי דיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור. אלא דמשום דדברי רבא ורמי בר חמא דריש סוגיין קאי אמתניתין דמיירי ביחיד שעשה ולא ציבור, דסברה מתניתין דיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור, ואמרינן עלה "בפלוגתא" דהיינו פלוגתת רב ורבי יוחנן, להכי ניחא לרש"י לפרש דבריהם לפי דברי רבא ורמי בר חמא.

ו' גמ', לא שב מידיעתו אינו מביא קרבן. כתב המשנה למלך (פ"ג משגגות ה"ז), דמקושיית הגמ' הכא מוכח, דענין שב מידיעתו, אין פירושו שיעשה תשובה כשידע חטאו, אלא דבעינן שבשעת החטא לא היה חוטא אם היה נודע לו שגגתו, וכפירוש רש"י בחולין (ה:): ד"ה השב. (ועיין שם שנדחק בלשון הרמב"ם שם).

ז' [רש"י ד"ה רבי שמעון בן יוסי בתוה"ד, ואמר לקמן מומר לאכול חלב והביא קרבן על הדם איכא בינייהו. אולי יש לומר שרש"י הוצרך לאתויי לה הכא, כדי שלא נפרש דתנא קמא פליג אדרשה דהשב מידיעתו, ואם כן תיקשי לן מאי מקשינן הכא. ולכך הביא, דלקמן מבואר, דאיכא בינייהו מומר לאכול חלב והביא קרבן על הדם, דהיינו דתנא קמא אתי להחמיר טפי מרבי שמעון בן יוסי ולהכי מייתי קרא אחרינא, אבל לא פליג על עיקר דרשה דהשב מידיעתו. (א.ג.א.).]

ח' תוס' ד"ה עד שיהיו, צריך עיון אם רוב הציבור עשו בזה הענין וכו'. ביאר החק נתן דנסתפקו שמא מה שרב חשיב לה "תולה בבית דין", היינו לענין לפטור דוקא, אבל לא מיקרי תולה בבית דין גמור לענין שיתחייבו מחמת כן לבית דין להביא פר. וההורה גבר הקשה על התוס', דאי ברוב ציבור כהאי גונא פטורין, אמאי איצטריך לילפותא ד"בשגגה" דאינו מצטרף לרוב ציבור. [ולכאורה יש לפרש דברי התוס', דמספקא להו אם כשנתחלף לכל הציבור חלב בשומן מקרי שגגה אחת, אי לאו, דיש לומר שהתחלפות היא אצל כל אחד ואחד בפני עצמו, ואין כאן שגגה אחת ממש המאחדת ביניהם, והווי נמי בכלל המיעוט ד"בשגגה". (א.ג.א.).]

ט' גמ', אלא סיפא דלחויבא איפכא מיבעיא ליה וכו'. הקשה הבאר שבע, וכי לא ידע המקשן דפעמים תני זו ואין צריך לומר זו, ומאי קשיא ליה יותר מרישא. ותיריך, דלא ניחא ליה למימר דתני בחד מתניתא זו ואין צריך לומר זו, ולא זו אף זו. והחק נתן הוסיף, דמאי דמשני זו ואין צריך לומר זו קתני, היינו דמשום דתני בסיפא כלישנא דרישא, לא רצה התנא להפוך הסדר.

דף ב ע"ב

י' גמ', אפילו גמיר ולא סביר. כתב הרמב"ם (פ"ג משגגות ה"ה), דדוקא אם מי שידע שטעו היה חכם או תלמיד שהגיע להוראה, אבל אם היה עם

שיאמרו לאדם השואל הוראה. והקשה, דאמאי פליג רב דימי, ואמאי לא סגי שיאמרו מותרים. וביאר, דמיירי שלא אמרו כן על מעשה הבא לידם, וסבר רב דימי כהא דאמרינן בבבא בתרא (קל:): דאין למדין הלכה עד שיאמרו הלכה למעשה, והיינו שבשעת מעשה ישאל למורה, דכשהאיסור מוזמן להיעשות מדקדק המורה יותר. ובשם הרמ"ה פירש דהא דבעינן שיאמרו מותרין אתם לעשות, היינו לאפוקי אם שאלו מה אנו להורות היתר, ואמרו להם מותרים אתם, דלא הורום לעשות אלא להורות לאחרים. והרמב"ם (פ"ג משגגות ה"א) כתב, דאם נשאו ונתנו בדבר ואמרו דבר זה מותר, ולא אמרו מותרים אתם לעשות, ושמע השומע מהם בעת שגמרו הדבר וכו' הרי כל העושה חייב. וכתב החפץ ה', דמשמע מדבריו, דהא דבעינן שיאמרו "מותרים אתם לעשות", לא אתי לאפוקי אלא אם לא אמרו להם כלל, ורב דימי אתי לפרושי מילתא דשמואל. ובלישנא בתרא דאמר רב דימי אפילו אמרו מותרים אתם, היינו שלא אמרו דרך הוראה כלל, ובהאי גונא קיימא לן דלא מהני.

ג' רש"י ד"ה והלכה וקלקלה, בזנות. כתב המהרש"א, דרש"י לא דק לפרש לפי מאי דמסקינן ביבמות (צב.). כמאן דאמר דקלקלה היינו דוקא כגון אלמנה לכהן גדול, אבל בפנויה שזינתה פטורה, דאמרה אתון שויתוני פנויה.

ד' גמ', אף אנן נמי תנינא וכו' שלא התיירה אלא לינשא. עיין רש"י ד"ה חייבת. והתוס' הרא"ש ביאר בשם הרמ"ה, דהראיה מעיקר דינא דמתניתין דבקלקלה חייבת בקרבן, ואף שמההיתר של בית דין נפיק נמי היתר לכך (מצד איסור אשת איש), מכל מקום לא מיקרי הוראה אלא אותו מעשה עצמו שהורו בו היתר. [ולכאורה נראה דהרמ"ה אזיל לשיטתו שהובאה לעיל אות ב' אבל לדברי הרא"ש עצמו (שם) שפירש, דבעינן שיתירו בשעה ששואלים על מעשה, משום שאז מדקדק המורה יותר, נראה דאף בקלקלה לא גרע, דסוף סוף כל ההוראה שהיא פנויה באה על ידי המורה בדקדוק, ואין טעם שלא תסמוך על הוראה זו כשקלקלה. (א.ג.א.).]

ה' רש"י ד"ה רב אמר פטור, דתולה בבית דין הוי ויחיד שעשה בהוראת בית דין פטור. הקשה הבאר שבע, מהא דמסקינן לקמן (ב: וג.) דלרבנן יחיד שעשה בהוראת בית דין חייב, ואם כן לא היה לרש"י לפרש דאזלי רב ורבי יוחנן דלא כרבנן, דיש לפרש דהכא מיירי שעשו רוב הציבור על פי בית דין, ואדם זה נתחלף לו חלב בשומן, ולהכי פטרו רב, דסבר דהוא נמי כשאר הציבור שאין חייבים חטאת יחיד. ולרבי יוחנן כיון דלא מיקרי עשה על פי בית דין, חייב קרבן יחיד. והוכיח כפירושו, מדברי הרמב"ם (פ"ג משגגות ה"א וה"ה), דאף שפסק כרבנן דיחיד שעשה בהוראת בית דין חייב, מכל מקום כתב האי דינא דנתחלף לו חלב בשומן. ועל כרחך דכוונתו ככהאי גונא דעשו רוב הציבור, דאי לאו הכי פשיטא דחייב אף בלא נתחלף לו חלב בשומן. וכן כתב הגרע"א (בגליון הרמב"ם). והוסיף, דאף דאמרינן בסמוך דאינו משלים לרוב ציבור, מכל מקום יש לומר דהיכא דאיכא רוב ציבור בלעדיו, נגרר אחריהם ומיפטר בפר דידהו. והחזון איש (הוריות סימן יד, ס"ק ד) כתב, דאף דאינו שייך לכפרת הפר

הוא. [נפשוט שאינו אונס ממש, דאם כן מה צריך מיעוטא, אלא חידוש התורה לפטור אף באונס מועט כהאי גוונא].

טו) [גמ', ממאי דקמיינתא רבי יהודה ובתרייתא רבנן, אימא איפכא. נראה לפרש דהא דפשיטא לן דעל כל פנים חדא מינייהו רבי יהודה, היינו משום דשניהם נשנו בתורת כהנים, ואמרינן בשבת (קלו). דסתם ספרא (דהיינו תורת כהנים) רבי יהודה. אלא דמכח ההכרח צריך לומר דחדא מינייהו לאו רבי יהודה].

דף ג' ע"א

א) גמ', אלא בית דין משלים לרוב ציבור וכו'. כתב החפץ ה', דיש להסתפק בגוונא שהבית דין לא עשו, דודאי אין משלימין לרוב העושין, אי נימא דישלימו לרוב שאינן עושין. דהיינו בגוונא דבלא הבית דין איכא רוב שעשו, ואם נצרף הבית דין לאין עושין, נמצא דהעושין מיעוטא. צמשים דיש מקום לומר דכיון דסוף סוף הם בעלי ההוראה, אינן מצטרפין לאלו שלא עשו.

ב) גמ', ומר סבר אין בית דין משלים לרוב ציבור. והרמב"ם (פי"ג משגגות ה"ב) פסק, דאין בית דין משלימין לרוב ציבור. וכתב הכסף משנה, דהרמב"ם מפרש דרבי מאיר סבר דמיצטרפי, והא דפטר רבי מאיר היינו דפטורין הציבור מכשבה או שעירה כיון שהבית דין מביאים עליהן פר, וחכמים סברי דלא מיצטרפי, וכיון שאין הבית דין מביאים פר, חייבים הציבור להביא כשבה או שעירה. ואף דרב פפא קאמר לה דרך דחיה, משמע לרמב"ם דאי לא דסבר דדינא הכי, לא הוה מוקי בהכי. ונלכאורה יש לומר דלפירושו ניחא יותר הא דמקדמינן "מר סבר בית דין משלים ומר סבר אין משלים", דהקדימו דברי רבי מאיר שנזכר ראשון בברייתא, ודומיא דאוקימתא קמיינתא, "מר סבר יחיד שעשה בהוראת בית דין פטור ומר סבר חייב". (א.ג.א.). והחפץ ה' כתב, דעל כרחק אי אפשר לפרש דחכמים מחייבים היינו כשבה או שעירה, דהא השתא בעי רב פפא למימר דלכולי עלמא יחיד שעשה בהוראת בית דין פטור. ועל כרחק דחכמים מחייבים לבית דין פר, משום דסברי דבית דין משלימין. ומה שהרמב"ם לא פסק כן, משום דדברי רב פפא נאמרו רק דרך דחיה, ויתכן שלפי האמת אף רב פפא לא סבר להאי אוקימתא, ומלשון הברייתא דמייתינן לעיל בסמוך "מעשה תלוי בקהל והוראה תלויה בבית דין" משמע דאין שייך מעשה אצל בית דין כלל, אלא הוראה בלבד.

ג) [שם, עיין באות הקודמת, ולכאורה יש לעיין, לפי מה שפסק הרמב"ם (פי"ג משגגות ה"א) דיחיד שעשה בהוראת בית דין חייב, ופסק (שם ה"ב) דבית דין לא מיצטרפי, אם כן ניתי כשבה או שעירה. ולדברי הגרע"א שהובא לעיל (ב.) אות ה', דאף מי שאינו מצטרף לרוב, יש לומר דנגרר להפטר בפר היכא דיש רוב בלעדיו, הכי נמי יש לומר הכא. וכן יש לומר גבי יושבי חוץ לארץ, דאף דלא מיצטרפי לרוב כדאמרינן בסמוך, מכל מקום נפטרים בקרבן כשיש רוב בארץ ישראל. דכן משמע לשון הגמרא "הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל", ולא אמרו דפר אינו בא אלא על יושבי

הארץ, אף שידע שטעו, פטור, דאין ידיעתו באיסור ידיעה ודאית, ומצטרף לכלל השוגגים על פי בית דין. והתוס' הרא"ש (בעמוד א') ד"ה הורו כתב, דכל שאין דעתו מסכמת לדעת בית דין הוי תולה בדעת עצמו. ונמשמע דפליג על הרמב"ם, ואין תנאי שלא יהיה עם הארץ]. וכן משמעות דברי רש"י בד"ה גמיר, שכתב "למד הדבר". והר"י קורקוס כתב, דמהא דאמרו "לא תווי גמיר ולא סביר אי נמי סביר ולא גמיר" דהיינו דאי לא גמיר ולא סביר, אף שידוע שטעו, לא מיקרי תולה בעצמו, וכדברי הרמב"ם. אמנם בהגהות הב"ח (הנדפס בסוף המסכת) מחק תיבות סביר ולא גמיר. וכן משמע ברש"י ד"ה תנא. ונלכאורה נראה דדבריו לשיטתו ברש"י ד"ה גמיר דלעיל, דנמצא שכל היודע שטעו, על כרחק הוי בכלל גמיר. אמנם באופן שלא למד הדבר בדרך לימוד, אלא ששמע שכך הדין בבית אביו, שמא מודה רש"י דאינו בכלל גמיר, ומיקרי תולה בבית דין. (א.ג.א.).

יא) גמ', וקא טעי במצוה לשמוע דברי חכמים. כתב הרמב"ם (בהשגות על ספר המצוות, שורש ראשון), דהא דאמרינן הכא שאין לו לשמוע בקול החכמים ולנהוג היתר, היינו דוקא קודם שבא לפנייהם ונשא ונתן עמהם. אבל יש עליו לבא לפנייהם ולומר טענותיו, ואם לא יסכימו עמו, חייב לחזור ולנהוג כדבריהם, וזהו מה שאמרו בספרי (דברים, קנד) אפילו אומרים על שמאל שהוא ימין ועל ימין שהוא שמאל.

יב) [גמ', שם. יש לעיין היכא דהבית דין גופייהו טעו, והורו דאיכא מצוה "לשמוע לדברי חכמים" אף למי שידוע שטעו, וגם הורו להתיר חלב, וידע אחד שטעו בזה, האם כאן יפטר דשפיר מיקרי תולה בבית דין כיון שהורו בפירוש "דצריך לשמוע לקולם אף היודע שטעו". או דילמא, כיון שהוראה זו בענין "מצוה לשמוע דברי חכמים" אינה שייכת לחיוב הקרבן. אין מצרפין שני ההוראות. (א.ג.א.).

יג) גמ', לאיתווי מבעט בהוראה. עיין פירוש רש"י ד"ה לאיתווי. והרמב"ם (פי"ג משגגות ה"ה) כתב, דתולה בעצמו היינו שלא אכל מפני הוראתן, אלא מפני שלדעתו הדבר מותר. וכתב הר"י קורקוס, דהרמב"ם מפרש "מבעט בהוראה", שלא עשה מפני הוראתם, כי לא היה סומך עליה, ועל דעתו לבד הוא סומך ולכך עשה. [לכאורה משמע מדבריו, דאם סומך על הוראתם, אלא דבלאו הכי סבור מעצמו שמותר, מיקרי עושה על פי בית דין, ולכאורה נראה דאף דקיימא לן כרבי יוחנן דאמר (בעמוד א') דנתחלף לו חלב בשומן חייב, אין לחייב בגוונא דסמך נמי אבית דין וגם על עצמו, משום דגוונא דנתחלף חלב בשומן גרע טפי, משום דהוראת הבית דין לא שייכא לטעותו דהווי שומן, ונמצא שלא עשה על פיהם כלל. אבל הכא יודע שהוראת בית דין שייכא למעשה זה, ושפיר יש להחשיבו עושה על פיהם. (א.ג.א.). אמנם הכסף משנה כתב, ד"מבעט בהוראה" היינו שאומר שלא היה צריך להוראתן להתיר, כיון שכבר היה יודע שמותר. ונלכאורה משמעות דבריו, דאף שסומך נמי על הוראתם, כיון שאינו נצרף לה, לא מיקרי תולה בבית דין].

יד) גמ', הרי אלו שלשה מיעוטין, העושה מפי עצמו חייב בהוראת בית דין פטור. בשבת (צג). פירש רש"י בד"ה יחיד, דטעם הפטור, משום דאנוס

ואחד וכו'. והחק נתן תירץ, דאינו אלא לשון גוזמא, דהיינו דאפילו אם היו יכולים לישוב מאה, הוה בעינן שיורו כולם. אבל באמת, אם עברו וישבו שם יותר משבעים ואחד, לא בעינן להוראתם, דאינם שייכים למניין.

ט) **גמ', דבכל התורה כולה קיימא לן רובו ככולו והכא כתיב כל העדה.** ביאר הקרן אורה, דהא בלאו הכי קיימא לן בכל התורה דאינה הוראה עד שיורו רובן של סנהדרין, ומדאיצטריך למכתב כל העדה שמע מינה דבעינן כל ממש. ונראה לבאר דבריו בדפשוטו לשון הגמ' קשה, דהא אי לא הוה בכל התורה רובו ככולו, כל שכן דהכא בעינן כולן. אמנם לפירושו צריך ביאור לישנא דגמרא "קיימא לן רובו ככולו", דמשמע דסגי ברוב, ולפירושו הכונה דבעינן רוב ולא סגי במיעוט. ולולא דבריו אפשר לפרש בדוחק דכוונת הגמ' דאף דבכל התורה רובו ככולו. (א.ג.א.).

י) **גמ', תנן הורו בית דין וידע אחד מהן שטעו וכו'.** לכאורה נראה לבאר, דאף דמתניתין איירא לענין לפטרו מדין יחיד שעשה בהוראת בית דין, ונפקא לה לעיל (ב:). מקרא דבעשותה, ואילו רבי יונתן מיירי גבי חיוב פר לבית דין, ודרשה דיליה בפרשת פר כתיבא. מכל מקום מסתברא לגמ' דגדריהם שוים ויש ללמוד מהא אהא. (א.ג.א.).

יא) **גמ', כגון שהרכין בראשו.** כתב החזון איש (הוריות סימן יד, ס"ק יא), דאין הכונה שמראה שמסכים עם דעתם, שהרי זה שקר, ומסתבר שאם עשה כן אינו מצטרף למנינם. אלא שמרכין ראשו לומר, שכיון שהם רוב, הלכה כמותן. והוא הדין אם יאמר בהדיא שהדבר מותר מפני שהלכה כרבים. אמנם רש"י ד"ה כגון כתב דנראה כמודה לדבריהם.

יב) **גמ', אי איכא כולם היא הוראה וכו'.** הקשה החזון איש (הוריות, סימן יד, ס"ק יא) פשיטא, דכיון דחסר מהמנין אין כאן בית דין הגדול. ועוד הקשה, מאי טעמא פטרינן היכא דאמר להם אחד מהם שטעו, כיון דמסקינן דמקרא לא נפקא אלא שיהיו שם. ועל כן ביאר, דלכך כונה הגמ' בלשון "אי איכא כולם", דהיינו שלא ימחו בהם המיעוט ויאמרו להם טועים אתם. וכן ביאר החפץ ה'. [עוד כתב החזון איש, דנראה דאם מעיקרא אמרו טועים אתם, ובשעת מנין או ההוראה לציבור שתקו, מיקרי שתיקה]. ובתוס' סנהדרין (טז:). ד"ה אחד משמע שפירשו דברי הגמ' כפשוטן, דמיירי שלא היו שם כלל. ועיין ברש"י לקמן (ד:). ד"ה ואמר ובר"ה או.

יג) **רש"י ד"ה לפי, בתוה"ד,** ויחיד שעשה בהוראת בית דין פטור. ובשבת (צג). גרסינן דרבי שמעון סבר, יחיד שעשה בהוראת בית דין חייב. וכן גירסת רש"י שם ד"ה יחיד. והתוס' שם ד"ה הכי גרסינן הוכיחו מכאן דרבי שמעון פוטר יחיד שעשה בהוראת בית דין ועל כרחך צריך לגרוס שם באופן אחר. והרמב"ם (פי"ד משגות ה"ה) פסק כדברי רבי עקיבא דפטור, אף שפסק (בפי"ג ה"א) דיחיד שעשה בהוראת בית דין חייב. וכתב המגן גיבורים לעיל (ב:). דעל כרחך דסבר, דאף דיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור, מכל מקום בציבור איכא קולא, דהתורה פטרה היכא דעשו רוב ציבור על פי בית דין, ואף היכא דאין כפרת הפר. עוד הוכיח מדמהדרין לעיל (ב:). לאשכוחי תנא דסבר יחיד שעשה בהוראת בית דין פטור, ולא

ארץ ישראל. ומשמע דרק לענין חשבון הרוב אינן נמנין, אבל מהני להו כפרת הפר. (א.ג.א.).

ד) **גמ', ובהוראה הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל.** ביאר הבאר שבע, הא דנקט ובהוראה, משום דאתי לאפוקי מדין עשיית פסח בטומאה כשרוב הציבור טמאים, דהתם אזלינן בתר רוב העומדים בעזרה, כדאיתא בפסחים (צד:). וכן בירושלמי (פרקין ה"ב) מיייתי לתרויהו בחד מימרא.

ה) **גמ', היינו פלוגתא דרבי שמעון ורבנן.** עיין רש"י ד"ה היינו. ולכאורה צריך ביאור לרבנן מה הדמיון להתם, דהתם בשעת חטאו כבר נקבע דינו להביא קרבן פלוני. אבל בציבור אין הדבר נקבע בשעת החטא, דהא לעולם החוטאים הראשונים הם מועטים, ורק אחר כך כשנשלמים להיות רוב, דינם להביא פר. (א.ג.א.).

ו) **רש"י ד"ה מועטין ונתרבו מאי, בתוה"ד,** דהני מועטין ונתרבו לא דמי ממש לחטאו עד שלא נתמנו, דמועטין כי חטאו בהוראה לאו בני קרבן ניהו, דיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור. והקשה התוס' הרא"ש, הא אי רבנן דהכא אזלי כרבנן דלעיל (ב:). דסברי יחיד שעשה בהוראת בית דין חייב, ליכא לפרושי הכי. והוסיף דנראה להרמ"ה דאין לחלק בין נשתנה מפטור לחיוב או נשתנה מחיוב לחיוב. ועל כן פירש, דספק הגמ' משום ידיעה האי טעמא דדחי במסקנא, דרבי שמעון לא אזיל בתר ידיעה לחוד, ולא אתי אלא למיבדק לרבנן דבי רב אם יאמרו טענה זו. וכשטעו לומר דבהא נמי פליגי, אמר להם האמת כפי שסבר מעיקרא. [ולכאורה אפשר לבאר סברת רש"י, דדילמא רבנן אזלי בתר שעת החטא ולא בתר זמן הידיעה, משום דבשעת החטא כבר נתחייב קרבן, ושוב אין בכח שעת ידיעה לשנות חיובו, אבל היכא דבשעת החטא לא חל עליו חיוב, שמא יש בכח שעת הידיעה לחייבו, דלעולם שעת הידיעה יש בכחה לקבוע. ובדעת רבי שמעון יש לומר, דהא דאזיל בתר ידיעה, היינו משום דאף בשעת החטא היה בר חיובא, (ואפילו אם היה בר קרבן אחר, לפי סלקא דעתין דהשתא), מה שאין כן אם בשעת החטא לא היה בר חיובא כלל, שמא אין בכח שעת ידיעה לחוד לחייבו. (א.ג.א.).]

ז) **גמ', מיעוט בחלב ומיעוט בעבודת כוכבים מהו.** כתבו התוס' ד"ה והורו, צריך עיון מה יביאו וכו'. ובחידושי רבינו חיים הלוי (פי"ג משגות ה"ד) כתב בדעת הרמב"ם (שם), דכל הנפקא מינה מהצירוף היינו דוקא לענין שיפטר היחיד מקרבן. והקהילות יעקב (סימן ג) כתב [בדעת הרמב"ם], דלעולם מצטרפין לענין להביא פר, כיון דעבודה זרה נמי אית בה כרת וראויה לקרבן פר, אלא שחידש בה הכתוב להביא שעיר ומשום כן אין מביאים בה פר חטאת, אבל הכא שאי אפשר לחייבם שעיר עבודה זרה כיון דליכא רוב בעבודה זרה, שפיר יצטרפו לענין הבאת פר.

דף ג ע"ב

ח) **גמ', מאה שישבו להורות.** תמה הבאר שבע, כיון דדין הוראה זו נאמר בבית דין הגדול דוקא, והרי איכא קפידא שיהיו שם שבעים ואחד ולא יותר, כדאיתא בסנהדרין (מב). כשם שאין מוסיפין על בית דין של שבעים

נתקיים דין ד"עליה השלם", והכא מיירי בחטאת שהקריבו לאחר קרבן המחוסר כיפורים.

ד) גמ', החזיק בדרך איכא בינייהו. הרמב"ם (פי"ד משגגות ה"ה) כתב, הנבהל לצאת אף על פי שעדיין לא יצא לדרך וכו' הרי זה פטור. נולכאורה משמע מדבריו, דבעינן דוקא שיהיה ממחר ונבהל לצאת. אמנם מדבריו בפירושו המשנה להרמב"ם משמע, דאין צריך בדוקא שיהיה נבהל.

ה) גמ', לרבי עקיבא פטור דהא החזיק בדרך. הקשה המגן גיבורים, אם כן אמאי נקט תנא "שהולך למדינת הים", דכיון דטעמא מחמת שטרוד ביציאתו, אף כשהחזיק לילך לעיר אחרת נמי טריד. ותירץ, דקים להו לחז"ל דאין טירדתו מרובה כל כך אלא כשצריך לצאת לדרך רחוקה למדינת הים. עוד כתב, דבאמת לא מיירי דוקא ביוצא למדינת הים, ואף שפירש רש"י בד"ה החזיק, דהיינו לילך למדינת הים, לאו דוקא הוא. וכן הא דקתני במתניתין "והלך למדינת הים" לאו דוקא, דהוא הדין בהלך לעיר אחרת, ובתוך זמן זה חזרו בהם בית דין ולא הספיק לשמוע. והתנא נקט מדינת הים, משום דבכהאי גוונא אפילו כשהשתהה זמן רב אחר שבית הדין חזרו בהם, אינו שומע, כיון שאין שיירות מצויות.

ו) רש"י ד"ה החזיק בדרך, לילך למדינת הים ועדיין ישנו בעיר. בשלחן ערוך אורח חיים (סימן קי סעיף ז) נפסק, דאומר תפלת הדרך אחר "שהחזיק בדרך". וכתב בעטרת זקנים (בגליון השלחן ערוך שם), דלפי מה שפירש רש"י כאן ד"החזיק בדרך" היינו אף שעדיין לא הלך, נמצא דלענין תפלת הדרך יש לאומרה משעה שמכין עצמו לדרך, אף שלא הלך. והביא יש שפירשו בכוננת השלחן ערוך איפכא, דלא יאמרה מיד כשיצא מן העיר.

ז) גמ', ואיב"א דאמרי השתחויה גופה כדרכה הוא דאסיר דאית בה פישוט ידים ורגלים. הקשה החזון איש (הוריות סימן יד, ס"ק יד), הא בעבודה "כדרכה" חייב בכל דבר, ואפילו פוער לפעור. וביאר, ד"כדרכה" קאי אהשתחויה, דסבר דבעינן השתחויה כדרך השתחויה דהיינו בפישוט ידים ורגלים. ולעולם מיירי הכא בעבודה זרה שאין דרכה בהשתחויה. ומכל מקום אנן סברינן דאף בלא פישוט ידים ורגלים חייבים. והוסיף דכן משמעות לשון הרמב"ם. עוד ביאר באופן אחר, ד"כדרכה" היינו שדרכה בהשתחויה של פישוט ידים ורגלים, ובהא סברי הצדוקים שאינו חייב בכריעה, ואנן אית לן דכיון שדרכה על כל פנים בהשתחויה, חייב על כל השתחויה. אבל היכא דאין דרכה כלל בהשתחויה, יש לומר דאף אנן לא מחייבינן בכריעה בלא פישוט ידים ורגלים.

דף ד ע"ב

ח) גמ', או דילמא כיון דקא עקרין ליה לחרישה כל עיקר בעקירת גוף דמי. כתב החזון איש (הוריות סימן יד, ס"ק יד), דלהאי גיסא לא שייך שינויא דלעיל (בעמוד א) דאמרי כי אסירא השתחויה בכדרכה, אבל שלא כדרכה שרי. דכהאי גוונא נמי דמי לחרישה, שעוקרין כל גוף השתחויה, דמה שמחייבים בכדרכה אינו משום דין השתחויה, דהא אפילו פוער לפעור

מיינתין מכולהו תנאי דמתניתין דידן. על כרחך דהכא קל הוא שהקילה תורה משום שעשו רוב ציבור. ואף שאין מצטרף עמהן לקרבן. והתוס' הרא"ש לעיל (ב:) הקשה נמי קושיא זו, ותירץ, דעיקר כונת הגמרא שם, למצא חכמים דפליגי אמתניתין, ולהכי מייתי דוקא מדרבי יהודה, דאשכחנא דפליגי רבנן עליה בברייתא. והתוס' ד"ה כל, כתבו דרבי שמעון פוטר דוקא היכא דאיכא רוב ציבור חוץ ממנו. וכן כתב בהורה גבר בדעת הרמב"ם, דללישנא בתרא ד"כל הוראה שיצאה ברוב ציבור", היינו דוקא משום שהציבור כבר נתחייבו קרבן עליה, ולהכי מיפטר נמי היחיד. אבל ללישנא קמא ד"הואיל וברשות בית דין עושה", משמע דלעולם יחיד פטור.

יד) תוס' ד"ה שעירי, משום הכי נקיט לשון רבים וכו'. והתוס' ביומא (ג.) ד"ה פר כתבו, דאזיל כמאן דאמר לקמן (ד:) י"ב שבטים מביאים י"ב פרים, ובעבודת כוכבים י"ב שעירים. ומאי דנקט "פר" בלשון יחיד, היינו כדי שלא נטעה לפרש דקאי נמי אפר העולה שבא עם השעיר בעבודה זרה. וביאר המהרש"א בשם תוס' ישנים, דהאי פר לכולי עלמא אין מביאים אלא אחד.

טו) גמ', משל דרבי אליעזר למה הדבר דומה. כתב הבאר שבע, דאין המשל דומה לגמרי לנמשל, לא בדברי רבי אליעזר, ולא בדברי סומכוס.

דף ד ע"א

א) רש"י ד"ה ספק משחשכה, בתוה"ד, ואף על פי שהוא קרב אחר תמיד של בין הערבים אין בו שום פסול. והתוס' בד"ה שהביא הביאו דבתוספתא פסחים (פ"ד ה"ב) איתא, דכל הקדשים שעכבן אחר תמיד של בין הערבים, פסולים. וכתבו התוס' במנחות (מט:): ד"ה תלמוד לומר (בסוה"ד), שאותו פסול אינו אלא מדרבנן, והיכא דלא אפשר לא העמידו דבריהם, ובכך יישבו הא דעשה דפסח ודאכילת קדשים דחי עשה דהשלמה. והמשנה למלך (פ"א מתמידין ומוספין ה"ג, בסופו) כתב, דהרמב"ם לא הזכיר דאיכא פסולא בהא, ועל כרחך דסבר דהתוספתא היא דלא כהלכתא, דהכי משמע במנחות (מט:): דאמרינן דמצוה בעלמא היא.

ב) בא"ד, שהרי בין השמשות כהרף עין. הקשה המהרש"א, דמכל מקום למה תולין מהאי טעמא דהיתה כפרתו ביום טפי מהלילה ממש. וביאר, דבין יממא ולילא לא טעו אינשי, אלא טעו בין יום גמור לבין השמשות, וכיון שבין השמשות אינו אלא כהרף עין, ליכא למיתלי ביה, ויש לתלות שהיה ביום. נולכאורה דבריו צריך ביאור, דאמאי ליכא למיטעי בין יום שקודם בין השמשות ללילה גמור שהוא לאחר שיעור כהרף עין, והכי נמי אין חילוק ניכר ביניהם. (א.ג.).

ג) תוס' ד"ה שהביא, בתוה"ד, ושמא הכא נמי מיירי במחוסר כיפורים בערב הפסח. החזון איש (הוריות סימן יד, ס"ק יב) תמה, דבקרבנות של מחוסר כיפורים לא שייך אשם תלוי, שאינו בא אלא במקום חטאת חלב. וכתב, דשמא כוונתם, דמאחר שהותר להקריב האי קרבן דמחוסר כיפורים לאחר התמיד, שוב מותר להקריב עוד קרבנות, כיון דבלאו הכי לא

הציבור פטורין לגמרי מכשבה או שעירה, דאם לאו הכי מאי תפשוט דרמי בר חמא, הא בזה לכולי עלמא חייב.

דף ה ע"א

(א) רש"י ד"ה הורו בית דין ועשו, של כל שבט וכו' וכגון דהוי רובן של ישראל. כתב ההורה גבר, דדברי רש"י "וכגון שהיו רובן של ישראל" לא קאי רק בגוונא דרובן של שבעה שבטים, אלא אף בגוונא דשבעה שבטים שלמים נמי בעינן שיהא רובן של ישראל. דהכי מוכח מדברי רבי שמעון בן אלעזר בגמ', דאתי לאפלוגי אתנא דמתניתין בדעת רבי מאיר, ונקט במילתיה חטאו ששה והן רוב הקהל, או שבעה אף שאינן רוב הקהל. ומשמע, דתנא קמא אליבא דרבי מאיר פליג נמי בהא ואינו מחייב לעולם בשבעה שבטים כשאינן רוב הקהל.

(ב) גמ', תלמוד לומר ונודעה החטאת. ורש"י בד"ה ונודעה הוסיף סיפיה דקרא אשר חטאו עליה, וכתב המגן גיבורים, דבאמת הילפותא מסיפיה דקרא, דאם לאו הכי למאי אתי "אשר חטאו עליה". ובברייתא נמי סמיק אסיפיה דקרא.

(ג) גמ', ולא שיוודעו החוטאין. הרמב"ם (פי"ד משגגות ה"ד) כתב, דבכהאי גוונא מביא כל אחד ואחד כשבה או שעירה. וכתב בחידושי רבינו חיים הלוי (פי"ג משגגות ה"א), דחזינן מהא, דלא הקילה תורה לפטור מקרבן יחיד במקום דאיכא ציבור שעשו בהוראת בית דין, ודוקא במקום דאיכא פר של ציבור אין מביאים קרבן יחיד. ונדלא כמשמעות דברי המגן גיבורים שהובא לעיל (ג): אות יג]. והקשה, מהא דאמרין לעיל (ג): דהיחיד שעבר אחר שהביאו הציבור כפרתן, נמי פטור מקרבן, ואף דאינו שייך לכפרת הפר. וחילק, דהתם עצם שגגתו שייכא לכפרת פר, אלא שמחמת שהציבור כבר הביאו אינו יכול עתה להביא ולהתכפר בפר, אבל הכא דנתמעט לגמרי מפרשת פר, הדר דינא דחייב כשבה או שעירה, אף שהוא שגגת ציבור בהוראה. וכעין זה כתבו הבאר שבע וההורה גבר לעיל (ג):

(ד) גמ', כיצד חטאו שני שבטים מביאים שני פרים חטאו שבעה מביאים שבעה פרים וכו'. הקשה המגן גיבורים, אמאי נקט כלל חטאו שבעה, הא קל וחומר הוא מחטאו שני שבטים. ובשלמא אי נימא דבחטאו שנים אין מביאים שאר שבטים, ניחא, דנקט שבעה למימרא דבהאי גוונא מביאים אף שאר שבטים. אבל למאי דמסקינן לקמן (בעמוד ב) דאף בחטא שבת אחד מביאים שאר שבטים, אין חילוק בין שנים לשבעה. ותירץ, דנקט לה משום רבותא דרבי שמעון, דאף בחטאו שבעה אין מביאים שאר השבטים, וכן לרבותא דרבי מאיר, דאף בחטאו שבעה, סגי בפר אחד.

(ה) גמ', דתנן אמר רבי אליעזר מה נפשך וכו'. כתב הבאר שבע, דאף דאינה משנה אלא ברייתא בתורת כהנים והובא בגמ' כריתות (יט), מכל מקום נקט "דתנן", משום דעיקר האי דינא נזכר בפירוש במשנה בכריתות שם, ובברייתא מפורש טעמו של רבי אליעזר. והביא שכעין זה כתב הרשב"א בחולין (יט), דאורחא דגמ' דכל ברייתא שיש לה עיקר במשנה, אומר עליה "דתנן".

חייב.

(ט) רש"י ד"ה ואמר, דבעינן עד שיוורו כולם כדאיתא לעיל (ג):. כתב המהרש"א, דאף דלעיל מסקינן עלה בתיובתא, לאו דוקא נקט רש"י דבעינן שיוורו כולן, אלא כוונתו לאפוקי דוקא אם אמרו טועין אתם.

(י) רש"י ד"ה או שלא היה, אף על גב דלא הוי מסנהדרין עצמן וכו' ואיכא למימר נצטרך לצאת ומינו אחר במקומו. ביאר המרומוי שדה, דאינו לעיכובא שיהיה המופלא בסנהדרין, ולהכי כשמינה אחר במקומו להשלים המנין מיקרי דאיתה לכולה סנהדרין, ולהכי איצטריך הכא לפטור מטעם שהיה להם ללמוד כדאמרין בגמ'. והתוס' בסנהדרין (טז): ד"ה אחד כתבו מכח קושיית רש"י, דמתניתין אולא כרבי יהודה דאמר התם דאיכא אחד על גביהן, דהיינו דלעולם איכא מופלא שאינו מן המנין.

(יא) רש"י ד"ה או זקן, וקשיא לי מפני מה אינו ראוי להוראה. והגרע"א בגליון הש"ס ציין לרש"י סנהדרין (לו): ד"ה זקן, שכיון ששכח צער גידול בנים אינו רחמני. והמרומוי שדה כתב, דמה שהוקשה לרש"י כאן, דאף דפסול לדיני נפשות משום שאינו רחמני, מכל מקום אמאי מיפסול לכל הוראה, הא חזינן בגמ' סנהדרין שם, דלדון שור הנסקל כשר. וכתב לתרץ קושיית רש"י, דהא ילפינן בגמרא גזרה שוה "עדה עדה" מדיני נפשות, ולהכי אתי הגזרה שוה, למעט לענין פר העלם דבר כל מי שאינו ראוי לדון דיני נפשות אף שראוי להוראה. דלענין מי שאינו ראוי לישב בסנהדרין כלל לא איצטריך האי גזרה שוה, דהוי כמאן דליתיה.

(יב) גמ', מפני מה אמרו הורו בדבר שהצדוקין מודין ובו פטורין וכו' לא היה מופלא של בית דין שם נמי וכו'. ביאר באלף המגן, דכמו בדבר המפורש הוו מוזדין, שהיה להם לעיין, כמו כן בלא היה מופלא הוי להו מוזיד, שהיה להם לחשוב שהוא יודע. ולפי זה הטעם מפני דהבית דין הוו מוזדין]. והבאר שבע כתב, דנראה דהטעם, מפני שלא היה להם לעשות על פי אותה הוראה ז, כיון שהיה חסר מהם במופלא, וכתוב אם מעיני העדה, שהוא המופלא שהוא להם כענינים. ולפי זה הטעם משום דהציבור הוו כמזידין]. אבל כתב דלפירושו לא ניחא לשון הגמ' שהיה להם ללמוד וכו'.

(יג) גמ', אמר קרא ונשאו אתך, אתך בדומין לך. פירש רש"י בסנהדרין (לו): ד"ה ונשאו, דבשתי מקומות נכתב בהאי לישנא, חד בפרשת יתרו גבי סנהדראות שהעמיד משה בעצת יתרו (שמות יח, יב), וחד בפרשת בהעלתך גבי שבעים זקנים (במדבר יא טז), ועל כרחך הכא לא מייתי לקרא דבהעלתך, דאם כן אכתי תיקשי דילמא התם שאני משום שכינה [דמפרש שם בד"ה עמך כלישנא אחרינא ברש"י כאן ד"ה ואימא, שמשום השראת השכינה עליהן חמירי טפין]. ועל כרחך דהכא מייתנין מקרא דפרשת יתרו.

(יד) גמ', שהורו בית דין שחלב מותר ונתחלף לו בשומן, לימא תפשוט הא דבעי רמי בר חמא. כתב הרש"ש לעיל (ב). דיש לפשוט מכאן, מה שהסתפקו התוס' (שם) ד"ה עד, באופן שטעו רוב הציבור שנתחלף להם חלב בשומן, אי חייבין קרבן אליבא דרב. ומכאן מוכח דלרב הבית דין וגם

המיוחס לרבינו חננאל (כאן), נקט להא דהיא מדברי הגמ' גופא, דדחינן "כגון שחטאו ששה שבטים דהם רובו של קהל, או שבעה אף על פי שהן מיעוטו".

(יא) גמ', **טבול יום אל יכנס במחנה לוייה**. כתבו התוס' **בזבחים** (לב). ד"ה **ובטמאים** (המתחיל בדף לא:), דלא גזרו בכל מחנה לוייה, אלא במחנה לוייה כגון עזרת נשים הסמוך למחנה שכינה. ודעת רבינו תם (בתוס' שם), דהוא הדין בשאר מקומות הסמוכים למחנה שכינה גזרו. והתוס' הביאו יש אומרים, דבשאר מקומות הסמוכים לא גזרו, דבעזרת נשים החמירו טפי, לפי שהוא יותר מקום כניסה ויציאה לכל אדם.

(יב) גמ', **טבול יום אל יכנס וכו'**. התוס' **בפסחים** (צב). ד"ה **טבול יום נקטו**, דאף טבול יום דשרץ או דטמא מת אסרו ליכנס. והמהרש"א (שם) הקשה מנא להו הא מילתא, דדילמא דוקא בבעל קרי שמדאורייתא אסור ליכנס קודם טבילה, גזרו ביה אף לאחר טבילה, אבל בטמא מת וטמא שרץ דמדאורייתא שרו אף קודם טבילה ליכנס במחנה לוייה, דילמא לא גזרו בטבול יום דידהו, וכן דעת הריטב"א **ביבמות** (ז). והתוס' **בזבחים** (לב): **ד"ה ורבי יוחנן** (בסוה"ד) דייקו מלשון **מתניתין בכלים** (פ"א מ"ח), דכל טבול יום אסור ליכנס לעזרת נשים.

(יג) רש"י ד"ה **י"א שבטים לא**, פי' והאמרת ב' שבטים איקרי קהל. הקשה המהרש"א, והא לרבי מאיר שבט לא איקרי קהל, ועל כרחך לאו דוקא כפירושו, אלא י"א ודאי איקרי קהל דרובו ככולו. אמנם הקרן אורה כתב, דרבי מאיר מודה דאיקרי קהל אלא סבר כיון שאין יתור אין דין פר על כל שבט.

(יד) גמ', **יכול תהא נאכלת חטאת ללוויים**. העיר המהרש"א, דכל חטאת נמי אינו נאכל ללוויים אלא לזכרי כהונה. וכתב, דאפשר דנקט לויים דהיינו כהנים שנקראו בכ"ד מקומות לויים. אי נמי כתב, דכיון דאיירי קרא בלויים שנתקדשו הוי אמינא דראויים נמי לאכילה. ועיין בר"ש **במסכת פרה** (פ"א) שגרס יכול תהא נאכלת "חטאת הלויים", ולפי זה אין צריך לכל דברי המהרש"א.

(ו) גמ', **הוא מיבעי ליה פרט למתעסק**. בשו"ת הגרע"א (קמא, סימן ח) הביא דהמקור **חיים** (להר"י מליסא, סימן תל) כתב, דבמתעסק ליכא איסורא כלל. ונחלק עליו, וכתב דלא נתמעט אלא מפרשת קרבן, דלא מצינו שנתמעט שאינו בכלל איסור, אלא מיקרי עברה בשוגג, ושוגג כהאי גוונא פטרה תורה מקרבן.

(ז) גמ', **ורבי מאיר קהל הקהל לא דריש**. הקשו התוס' **בסוטה** (יז). ד"ה **האלות**, דהתם דריש רבי מאיר ה"א דהאלות, והניחו בתימיה. והבאר **שבע** תירץ, דהא דאמרינן לא דריש, היינו דלא דריש להאי דרשה, ואין הכונה דלא דריש כלל. וכיוצא בזה כתבו התוס' **בסנהדרין** (יד). **ד"ה ורבי שמעון**.

דף ה ע"ב

(ח) גמ', **תא שמע רבי יהודה אומר שבט שעשה וכו'** ובהוראת בית דין הגדול אפילו שאר שבטים **חייבים**. ורש"י (בעמוד א') ד"ה **רבי יהודה נקט**, דמייירי אף כשאינו רוב ישראל. אבל הרמב"ם (פ"ב משגגות ה"א) כתב, דהא דשבט אחד גזיר שאר שבטים, היינו דוקא כשהוא רוב ישראל. אבל באיכא רוב שבטים, נגררים השאר, אף דליכא רוב הקהל.

(ט) גמ', **חטאו ששה שבטים**. כתב הבאר **שבע**, דהוא הדין ה' או ד'. וכן כתב הכסף משנה (פ"ב משגגות ה"א). והחק נתן הביא ירושלמי, דהיינו דוקא ו' ולא ה'. ועיין שם שדקדק מהבבלי לעיל דפליג **אירושלמי**.

(י) גמ', **הב"ע כגון שחטאו ו' שבטים**. הקשה הבאר **שבע**, לדברי הרמב"ם והרע"ב, דלרבי שמעון בכדי לחייב כל שבט בעי שיהא רוב שבטים ורוב קהל, מצינן לאוקמיה כההוא אמינא שהיו שבעה שבטים ולא היו רוב קהל ולכך מביאין תרי, חד לבית דין וחד לקהל. ורבי מאיר מחייב פר אחד כדתנן במתניתין **לעיל** (ד:): הורו בית דין ועשו שבעה שבטים או רובן על פיהם מביאין פר, משמע דכשעשו שבעה שבטים אף שאינם רובו של הקהל מביאין פר. וכן פירשו בהדיא הרמב"ם והרע"ב. ועיין ברש"ש שהוכיח מהאי קושיא דלא כהרמב"ם והרע"ב, דו' שבטין אף דאינן רובן של קהל מביאין ח' פרים, פר לכל שבט, ופר אחד לבית דין. אמנם בפירוש

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
 יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"כ בפט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©